

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра етики, естетики та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Комаха Л.Г.

«__» _____ 201__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

***БАГАТОВИМІРНІСТЬ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
(ЧАСТИНА 1. СИМВОЛИ В КУЛЬТУРНИХ СИСТЕМАХ СВІТУ
ЧАСТИНА 2 МОРАЛЬНИЙ ВИМІР СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ)***

для студентів

галузь знань **0201 Культура**
спеціальність **6.020101 Культурологія**
освітній рівень **Бакалавр**
освітня програма **Культурологія**
спеціалізація **теоретична культурологія**
вид дисципліни **вільний вибір студента**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2017/2018</u>
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	2
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Стоян Світлана Петрівна, д.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Маслікова Ірина Ігорівна, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2017

Розробники: *Стоян Світлана Петрівна, д.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології*

Маслікова Ірина Ігорівна, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Затверджено

«_____» _____ 20__ р.

Зав. кафедри етики, естетики та культурології

_____ (Панченко В.І.)

Протокол № ____ від «_____» _____ 20__ р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «_____» _____ 201__ року №__

Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

«_____» _____ 20__ року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – Частина 1 «*Символи в культурних системах світу*» курсу «Багатовимірність культурного простору» розрахований на послідовне і всебічне ознайомлення із особливостями зародження, функціонування та розвитку символів у різних культурах світу, які постають стрижневими факторами культуротворення. Даний розділ курсу спрямований на формування у студентів уявлення про сутність, специфіку й особливості культурологічної категорії «символ» як у порівняннях із іншими категоріями, так і в залежності від історичного періоду розвитку культури та її різновиду. Метою 2-ї частини курсу «*Моральний вимір соціокультурного простору*» є ознайомлення студентів з базовими етичними концептами для формування вміння використовувати їх у вирішенні конкретних аналітичних і дослідницьких завдань щодо моральних колізій в сучасних соціо-культурних практиках.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу; мати базові знання з курсів «Історія мистецтва», «Історія філософії», «Релігієзнавство», «Психологія», «Етика», «Естетика», «Історія світової та української культури», «Культурологія»; мати базові знання щодо становлення та розвитку семіотики у ХХ столітті.

2. **Вміти:** застосовувати загальні положення філософсько-культурологічних теорій до аналізу специфіки символічної організації різних культурних просторів; визначати зміст категорій «символ», «знак», «образ», «метафора»; інтерпретувати інформацію щодо феномену моралі та моральних відносин; застосовувати основні філософські терміни, категорії та класифікації в аналізі моральних проблем сучасності.

3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження символічних кодів різних культур світу; оперування і розрізнення базових понять дисципліни; використання іншомовних фахових культурологічних і філософських інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: курс «Багатовимірність культурного простору» належить до переліку дисциплін вільного вибору студента та викладається у I семестрі IV курсу бакалаврату. Частина 1 «*Символи в культурних системах світу*» знайомить студентів із специфікою символічної основи людської культури, окреслюючи такі основні поняття курсу як «символ», «символізм», «знак», «образ» тощо. Здійснюється аналіз основних символічних теорій в контексті культури. Розглядається роль символів у первісній культурі; досліджується специфіка символів у культурах Давнього Єгипту, Китаю та Індії; аналізується символічна основа середньовічної культури Західної Європи, Візантії та Давньої Русі; окреслюється роль символів у європейському мистецтві ХІХ – ХХ ст. Частина 2 «*Моральний вимір соціокультурного простору*» знайомить студентів із особливостями сучасного соціально-етичного дискурсу, предметом якого виступає суспільна мораль. Особлива увага приділяється аналізу консеквенціалістської та деонтологічної етики, які надають обґрунтування моральних рішень щодо проблем соціальних практик в апеляції до ідей «спільного блага» та «права людини». Послідовно розглядаються моральні проблеми політичної, економічної та соціокультурної практики крізь призму зазначених етичних концептів.

4. Завдання (навчальні цілі) – полягають у дослідженні основних груп символів у різних культурах світу, встановленні їх впливу на життєдіяльність людини та культуру суспільства, аналіз основних культурологічних концепцій стосовно символічних форм, а також сучасні процеси перетворення символів на симулякри. Дисципліна вчить поєднувати оціночно-імперативний та ситуаційно-поведінковий рівні аналізу проблемних ситуацій соціокультурних практик, з'ясовуючи моральне та соціокультурне підґрунтя конфліктних ситуацій. У процесі роботи студенти

оволодівають термінологічно-понятійним апаратом дисципліни, аналізують провідні праці в контексті зазначеної проблематики, а також знайомляться с основними історико-культурними трансформаціями символічних систем світу та усвідомлюють можливості розв'язання моральних колізій соціальних практик.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	предмет та завдання частини 1 «Символи в культурних системах світу» та 2 частини «Моральний вимір соціокультурного простору» курсу «Багатовимірність культурного простору»; базові поняття та категорії дисципліни	Лекції, самостійна робота	Письмова контрольна робота	5
1.2	особливості символічних систем у різні історичні періоди розвитку європейської культури та роль символів у контексті розвитку мистецтва, у тому числі у маніпулятивних практиках	Лекція, семінар, самостійна робота	Усні відповіді, самостійна робота, підсумкова контрольна робота	10
1.3	провідні теорії у дослідженні символів у контексті культури та їх зміст	Лекція, семінар, самостійна робота	Усні відповіді, презентація самостійного дослідження, підсумкова контрольна робота	5
1.4	провідні теорії соціальної етики у дослідженні моральних проблем соціальних практик	Лекції, самостійна робота	Усні відповіді, презентація самостійного дослідження, підсумкова контрольна робота	10
1.5	основні моральні проблеми політичної, економічної та соціокультурної практик та шляхи їхнього вирішення	Лекції, семінар, самостійна робота	Усні відповіді, презентація самостійного дослідження, підсумкова контрольна робота	10
	Вміти:			
2.1	аналізувати сучасні символічні теорії та виокремлювати найбільш актуальні проблеми в контексті девальвації символічної складової сучасної культури	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, підсумкова контрольна робота	5
2.2	демонструвати знання прийомів аналізу символів у культурних системах світу; здійснювати	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, підсумкова контрольна	10

	дослідження специфіки символів в історичному контексті: від давніх культур до сучасності		робота	
2.3	розрізняти релігійні, політичні, ідеологічні та інші види символів, а також визначати їх специфіку; визначати ступінь впливу на свідомість та підсвідомість людини різного роду символів	Семинар, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження	5
2.4	виявляти основні теоретичні та практичні проблеми сучасних етичних обґрунтувань	Семинар, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, підсумкова контрольна робота	5
2.5	здійснювати експертну етичну оцінку цілей, мотивів, норм та результатів дії суб'єктів соціокультурної діяльності та сучасних політичних, економічних та культурних інститутів.	Семинари, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота	10
2.6	аналізувати проблеми політичної, економічної та соціокультурної практики	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота	5
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання тематичної літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	3
3.2	презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	3
3.3	вести полеміку стосовно питань символізму людської культури та моральних проблем соціальних практик на основі матеріалу опрацьованих першоджерел та власного практичного досвіду.	Семинари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу стосовно символів у культурних системах	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація	2

	світу, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації		самостійного дослідження	
4.2	вирішувати комплексні завдання, пов'язані із проблемою симулякризації сучасної культури та моральними проблемами у соціокультурному просторі	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження	5
4.3	нести відповідальність за достовірність та незаангажованість власних культурологічних досліджень стосовно зазначеної проблематики	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, підсумкова контрольна робота	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання	Результати навчання дисципліни				
	.1	.2	.1	.1	.2

7. Структура курсу: дана програма окреслює дві змістовні частини курсу «Багатовимірність культурного простору». Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна заліком.

Перша частина курсу «Символи в культурних системах світу» присвячена розгляду предмету, завданням та меті дослідження символів у культурних системах світу; аналізу основних понять; дослідженню специфіки символічних систем давніх цивілізацій, Середньовіччя, символізму як самостійного напрямку та аналізу процесів перетворення символу на симулякр у сучасній культурі.

Друга частина курсу «Моральний вимір соціокультурного простору» присвячена розгляду шляхів вирішення моральних проблем соціальних практик, які пропонуються сучасною соціальною етикою.

8. Схема формування оцінки:

8.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.5), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.3); (автономність та відповідальність 4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та

аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

2. Доповнення / дискусія:

2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

1 бали – доповнення змістовне

0,5-0 балів – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

3. Самостійна робота:

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

15-13 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

12- 10 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

9-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

6. Підсумкова контрольна робота (3 питання):

10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

8.2 Організація оцінювання

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Усна відповідь, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 1-4 до середини жовтня	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20
	До теми 5-11 до кінця листопаду	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20
Самостійна індивідуальна робота	Есе до кінця жовтня (Дивись Додаток самостійної роботи студента)	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
	Есе до кінця листопаду (Дивись додаток самостійної роботи студента)	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова контрольна робота		«6» x 2 = 12	«10» x 2 = 20

¹ у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі заліку: підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як сума (проста або зважена) балів за систематичну роботу впродовж семестру. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Таким чином, підсумкова оцінка складається із суми семестрової кількості балів та підсумкової контрольної роботи

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР(підсумкова контрольна робота)/залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	48	12	60
Максимум	80	20	100

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано /Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Символи в культурних системах світу				
1	Тема 1 Роль символів у первісній культурі	2	2	3
2	Тема 2. Символи в культурах Давнього Єгипту, Китаю та Індії	2	2	3
3	Тема 3. Символічна основа середньовічної культури Західної Європи, Візантії та Давньої Русі	2	2	3
4	Тема 4. Символи в європейському мистецтві XIX – XX ст.	3	2	3
6	Індивідуальна самостійна робота			5
7	Підсумкова контрольна робота		1	
Частина 2 Моральний вимір соціокультурного простору				
8	Тема 5. Суспільна мораль як регулятор поведінки в соціальних практиках	2		1
9	Тема 6. Способи осмислення суспільної та індивідуальної моралі в сучасному етичному дискурсі	2		1
10	Тема 7. Консеквенціалістська етика спільного блага в етичній оцінці соціальних практик	2		1
11	Тема 8. Деонтологічна етика прав людини в етичній оцінці соціальних практик	2		1
12	Тема 9. Моральні проблеми політичної практики		3	3
13	Тема 10. Моральні проблеми економічної практики		2	3
14	Тема 11. Моральні проблеми соціокультурної практики		2	2
15	Індивідуальна самостійна робота (Есе «Моральні проблеми соціокультурної практики»)			5
16	Підсумкова контрольна робота		1	
	ВСЬОГО	17	17	34

Загальний обсяг 68 год., в тому числі:

Лекцій - 17 год.

Семінари - 17 год.

Самостійна робота - 34 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

1. Аверинцев С. С. Заметки к будущей классификации типов символа / С. С. Аверинцев // Проблемы изучения культурного наследия. – М.: Наука, 1985. – С. 298 – 303.
2. Барт Р. Избранные работы: семиотика, поэтика / Р. Барт; [пер. с фр.]. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Бауэр В., Дюмотц И., Головин С. Энциклопедия символов / В. Бауэр, И. Дюмотц, С. Головин; [пер. с нем. Г. Гаева]. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998. – 512 с.
4. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция / Ж. Бодрийяр; [пер. О. А. Печенкина]. – Тула, 2013. – 204 с.
5. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. 2. Мифологическое мышление / Э. Кассирер. – М.; СПб.: Университетская книга, 2002. – 280 с.
6. Лосев А. Ф. Знак, символ, миф / А. Ф. Лосев. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 479 с.
7. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб.: Искусство-СПб, 2010. – 704 с.
8. Апресян Р.Г. Этика: Учебник. – М.: Кнорус, 2017, - 356 с.
9. Кимлика У. Современная политическая философия: введение / пер. с англ. С.Моисеева. – М.: Изд.дом Гос.ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 592 с.
10. Прокофьев А.В. Мораль индивидуального совершенствования и общественная мораль: исследование неоднородности нравственных феноменов. – Великий Новгород, 2006.
11. Этика: учебник для бакалавров / под общ. ред. А. А. Гусейнова. – М.: Юрайт, 2013.

Додаткова:

1. Аверинцев С. С. Символ / С. С. Аверинцев // Краткая лит. энциклопедия. Т. 6. – М.: Советская энциклопедия, 1971. – С. 826 – 831.
2. Белый А. Символизм / А. Белый. – М.: Мусaget, 1910. – 633 с.
3. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. – М.: «Добросвет», 2000. – 387 с.
4. Большая энциклопедия символов / Л. С. Баешко, А. Н. Гордиенко, Л. С. Баешко; [под ред. О. В. Перзашкевича]. – М.: Эксмо, 2009. – 304 с.
5. Бурдо Н. Сакральний світ трипільської цивілізації / Н. Бурдо. – К.: Наш час, 2008. – 296 с.
6. Бычков В. В. Малая история византийской эстетики / В. В. Бычков. – К.: Путь к истине, 1991. – 407с.
7. Вильяме К. А. Энциклопедия восточного символизма / К. А. Вильяме. – М.: Золотой век, 1996. – 432 с.
8. Головей В. Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації: монографія / В. Ю. Головей. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 420 с.
9. Европейский символизм / Отв. редактор проф. И. Е. Светлов. – СПб.: Алетейя, 2006. – 495 с.
10. Иванов В. И. Две стихии в современном символизме / В. И. Иванов // Критика русского символизма: В 2 т. Т. 2. – М.: ООО «Издательство Олимп», ООО «Издательство АСТ», 2002. – 441 с.
11. Кассирер Э. Опыт о человеке. Введение в философию человеческой культуры / Э. Кассирер // Избранное. Опыт о человеке. – М.: Гардарика, 1998. – 784 с.
12. Кассу Ж. Энциклопедия символизма. Живопись, графика и скульптура. Литература. Музыка / Ж. Кассу. – М.: Республика, 1999. – 429 с.
13. Крючкова В. А. Символизм в изобразительном искусстве: Франция и Бельгия, 1870–1900 / В. А. Крючкова. – М.: Изобраз. искусство, 1994. – 272 с.
14. Купер Дж. Энциклопедия символов / Дж. Купер. – М.: Золотой век, 1995. – 400 с.
15. Кэрлот Х. Э. Словарь символов / Х. Э. Кэрлот. – М.: «REFL-book», 1994. – 608 с.

16. Леруа-Гуран А. Знаки в доисторическом искусстве. Из книги «Доисторическое искусство Запада» [Электронный ресурс] / А. Леруа-Гуран. – Мазено, 1978. – Режим доступа: http://liberea.gerodot.ru/a_quest/paleografia02.htm
17. Лосев А. Ф. Логика символа / А. Ф. Лосев // Контекст, 1972. – М.: Наука, 1973. – С. 188 – 217.
18. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М.: Изд. «Мысль», 1993. – 959 с.
19. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев; [2-е изд., испр.]. – М.: Искусство, 1995. – 320 с.
20. Лотман Ю. М. Между эмблемой и символом / Ю. М. Лотман // Лотмановский сборник; [сост. Е. В. Пермяков]. – М.: Изд. РГГУ, изд. «ИЦ-Гарант», 1997. – С. 756 – 766.
21. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб.: Искусство-СПб, 2010. – 704 с.
22. Мамардашвили М. К., Пятигорский А. М. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом языке / М. К. Мамардашвили, А. М. Пятигорский. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 224 с.
23. Обломиевский Д. Французский символизм / Д. Обломиевский. – М.: Наука, 1973. – 303 с.
24. Овчинников А. Н. Символика христианского искусства / А. Н. Овчинников. – М.: Православное издательство «Родник», «РИТЭКС Лтд.», 1999. – 520 с.
25. Остащук І. Б. Сакральний символізм як феномен християнської комунікації: Монографія / І. Б. Остащук. – К., 2012. – 288 с.
26. Стоян С. П. Культурно-історичні метаморфози символізму в європейському образотворчому мистецтві: Монографія / С. П. Стоян – К.: Вид. «Міленіум», 2014. – 360 с.
27. Тишунина Н. В. Западноевропейский символизм и проблема взаимодействия искусств: опыт интермедиального анализа. Монография / Н. В. Тишунина – СПб: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. – 160 с.
28. Уваров А. С. Христианская символика. Ч. 1. Символика древнехристианского периода / А. С. Уваров – М.: Типография Г. Лиснера и Д. Собко, 1908. – 212 с.
29. Успенский Б. А. Семиотика искусства: Поэтика композиции. Семиотика иконы. Статьи об искусстве / Б. А. Успенский. – М.: Язык славянской культуры, 2005. – 360 с.
30. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3 т. Т. 1. От каменного века до Элевсинских мистерий / М. Элиаде. – М.: Критерион, 2002. – 464 с.
31. Юнг К. Г. Человек и его символы / К. Г. Юнг. – СПб.: Б. С. К, 1996. – 454 с.
32. Апресян Р. Г. Этика силы – в противостоянии насилию и агрессии // Вопросы философии №9, 2010. – С.143- 153
33. Арендт Х. Банальность зла. Эйхман в Иерусалиме / пер с англ. С. Кастальского и Н. Рудницкой. – М.: «Европа», 2008. – 424 с.
34. Бауман З. Актуальность Холокоста. – М: Европа, 2010. - 316 с.
35. Бауман З. Идет ли богатство немногих на пользу всем прочим? / пер. с англ. Н.Эдельмана. – М.: Издательство Института Гайдара, 2015 – 106 с.
36. Боулз С. Моральная экономика. Почему хорошие стимулы не заменят хороших граждан. – М.: Институт Гайдара, 2017 – 336 с.
37. Зимбардл Ф. Эффект Люцифера. Почему хорошие люди превращаются в злодеев / пер. с англ. Стативка А. – 4-е изд. – М.: Альпина нон-фикшн, 2017. – 740 с.
38. Лэйард Р. Счастье: уроки новой науки / пер. с англ. И.Кушнарева. – М.: Изд. Института Гайдара, 2012. – 416 с.
39. Макінтайр Е. Після чесноти: дослідження з теорії моралі / Пер. з англ. За наук. ред. В. Малахова – К.: Дух і літера, 2002. – 436 с.

40. Нозик Р. Анархия, государство и утопия / Роберт Нозик ; пер. с англ. Б. Пинскера под ред. Ю. Кузнецова и А. Куряева. — М.: ИРИСЭН, 2008. 424 с.
41. Нравственные ограничения войны: Проблемы и примеры Под общей редакцией Бруно Коппитерса, Ника Фоушина, Рубена Апресяна - М.: Гардарика, 2002. - 407 с.
42. Нуссбаум М. Зачем демократии нужны гуманитарные науки. – М.: ИД высшей школы экономики, 2014 – 192 с.
43. Прокофьев А.В. [Место и характер моральных аргументов в политической практике \(идея «моральной нейтральности» публичной сферы и ее альтернативы\)](http://iphras.ru/uplfile/root/biblio/em/em6/6.pdf) // Этическая мысль: Ежегодник. Вып. 6. М.: ИФ РАН, 2005. <http://iphras.ru/uplfile/root/biblio/em/em6/6.pdf>
44. Прокофьев А.В. Справедливость и ответственность: социально-этические проблемы в философии морали. Тула: Изд-во ТГПУ им. Л.Н. Толстого, 2006. 277 с.
45. Ролз Дж. Теория справедливости: пер. с англ. / Науч. ред. и предисл. В.В.Целищева. Изд. 2. – М.: Издательство ЛКИ, 2010 – 536 с.
46. Стиглиц Д., Сен А., Фитусси Ж.-П. Неверно оценивая нашу жизнь. Почему ВВП не имеет смысла? Доклад комиссии по измерению эффективности экономики и социального прогресса / пер. с англ. И. Кушнаревой; науч. ред. перевода Т. Дробышевская – М.: Изд-во Института Гайдара, 2016. – 216 с.
47. Сэндел М. Справедливость. Как поступать правильно? / Майкл Сэндел; пер с англ. Александра Калинина – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013
48. Сэндел М. Что нельзя купить за деньги. Моральные ограничения свободного рынка / Майкл Сэндел; пер с англ. Александра Калинина – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013, - 320 с.
49. Терещенко М. Такой хрупкий покров человечности. Банальность зла, банальность добра. – М.: РОССПЭН, 2010
50. Філософія прав людини / За редакції Ш. Госепата та Г.Ломанна; пер. з нім. О.Юдіна та Л.Доронічевої. – 2-ге вид. – К.: Ніка-Центр, 2012
51. Эдмондс Д. Убили бы вы толстяка? Задача о вагонетке: что такое хорошо и что такое плохо? – пер. с англ. Д. Кралечкина. М.: Изд-во Института Гайдара, 2016. – 256 с